

УДК 378.147

ЄРМАКОВА І. П.

м. Миколаїв, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

У статті розкриваються можливості та досвід використання інтерактивних технологій у викладанні курсів предметно-методичної підготовки майбутнього вчителя історії.

Ключові слова: інтерактивні технології, підготовка майбутнього вчителя історії, предметно-методична підготовка.

Постановка проблеми. Різноманітні педагогічні технології, що на сьогодні вже стали звичними у загальноосвітніх навчальних закладах, все ще не отримали достатнього розповсюдження у системі вищої освіти, в цілому, і педагогічної, зокрема. Накопичений досвід школи свідчить про те, що її реформування з метою якісного оновлення навчально-виховного процесу неможливе без докорінних змін у педагогічній освіті, яка повинна включати не лише оволодіння майбутніми вчителями певними знаннями, але й має бути спрямована на розвиток їх професійних та особистісних якостей.

Метою сучасної системи педагогічної освіти є підготовка вчителів, здатних у процесі постійного вдосконалення здійснювати професійну діяльність на засадах гуманізму, демократії, вільної конкуренції та високих технологій [1, с. 2]. Галузевою концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти одним із пріоритетних завдань її розвитку визнано вдосконалення змісту освіти і організації навчально-виховного процесу з метою розвитку педагогічної майстерності вчителя як системи його педагогічних компетентностей [1, с. 2]. Характерною рисою підготовки майбутнього вчителя в університеті сьогодні має бути орієнтація на толерантне ставлення до особистості, перехід до суб'єкт-суб'єктної взаємодії у навчальному процесі ВНЗ і, як наслідок, необхідність пошуку нових організаційних форм педагогічної освіти. Саме інтерактивні технології дозволяють вирішити питання підвищення ефективності навчального процесу, впровадження ідей особистісно-діяльнісного та компетентнісного підходів у підготовку педагогічних кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній педагогічній теорії та практиці інтерес до інтерактивних технологій активізується у 90-х роках ХХ століття. Зміна освітньої парадигми, задекларована у законах України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про вищу освіту", Національній доктрині розвитку

освіти України, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр., Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти та інших документах і нормативних актах, сприяла активному розвитку наукових досліджень щодо інтерактивних технологій навчання, вивченню психологічних особливостей, педагогічних умов їх системного використання, дидактичних принципів, на яких вони побудовані.

Концептуальні положення інтерактивних технологій навчання розкриті у наукових працях О. Пометун; сутнісні особливості інтерактивного навчання та застосування його методів на практиці проаналізовані у роботах В. Буркова, А. Вербицького, В. Єфімова, В. Комарова, Л. Пироженко, Г. Селевка, Г. Сиротенко та інших.

Використання різноманітних педагогічних технологій, у т.ч. інтерактивних, у процесі підготовки майбутнього вчителя стали предметом пильної уваги С. Вітвицької, І. Богданової, О. Дубасенюк, О. Комар, О. Пехоти, Н. Пономарьової та інших. Питаннями визначення, пояснення сутності інтерактивних технологій та використання їх у навчально-виховному процесі у вищій школі займаються вітчизняні і російські дослідники К. Баханов, О. Біда, Г. Волошина, І. Зимняя, Н. Каліцька, М. Картель, Г. Коберник, П. Матвієнко, Л. Ронко, Н. Сідельник, І. Шевчук та ін.

Окремі питання професійної підготовки майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін висвітлені у дослідженнях Т. Бакки, А. Булди, Т. Ладиченко, Н. Лалак, С. Нікітчиної, А. Нікори, О. Пометун, А. Старєвої та інших.

Водночас питання використання інтерактивних технологій у вивченні предметів професійно-педагогічного циклу підготовки майбутнього вчителя історії не отримали належної уваги науковців.

Виходячи з актуальності оновлення організаційних форм та необхідності технологізації підготовки майбутнього педагога-історика і ступенем дослідженості даного питання,

метою статті є розкриття можливостей та досвіду використання інтерактивних технологій у викладанні курсів предметно-методичної підготовки майбутнього вчителя історії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методична підготовка майбутнього вчителя передбачає глибоке опанування методиками викладання навчальних предметів з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій та методик проведення позашкільної і позакласної роботи. Вона є наскрізною і здійснюється протягом усього періоду навчання з урахуванням особливостей спеціальностей, спеціалізацій, їх поєднання та двоциклової підготовки педагогічних кадрів [1, с. 9]. Відповідно до Державного стандарту підготовки бакалавра за спеціальністю “Історія*” предметно-методична підготовка включає у себе вивчення наступних дисциплін: “Теорія та методика навчання історії” (III – IV семестри), “Шкільний курс “Історія України” та методика його викладання” (V семестр), “Шкільний курс “Всесвітня історія” та методика його викладання” (VI семестр), “Шкільний курс “Рідний край” та методика його викладання” (VII семестр), “Теорія і методика навчання суспільно-політичних дисциплін” (VII – VIII семестри), “Теорія і методика навчання суспільствознавства” (VII – VIII семестри) [5]. Саме ці предмети переважно розвивають професійну компетентність майбутнього вчителя історії, його уміння і навички організації навчально-виховного процесу, сприяють формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Поряд із традиційними підходами до вивчення курсів предметно-методичної підготовки під час аудиторних занять важливим є використання можливостей різних педагогічних технологій: інтерактивної, проектної, дослідницької, інформаційно-комунікаційних тощо. Вони позитивно впливають на процес засвоєння знань, підвищують його ефективність, спрямовують його на розвиток особистості студента.

Інтерактивні технології навчання є досить популярними серед педагогів-практиків. Їх суть полягає у тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу. Це співнавчання (колективне, кооперативне навчання, навчання в співпраці), у якому і викладач і студенти є суб’єктами. Викладач виступає лише в ролі організатора процесу. Саме інтерактивні технології найбільше відповідають особистісно орієнтованому підходу до навчання. Водночас вони, переважно, не потребують спеціального матеріально-

технічного обладнання, і, завдяки різноманітності форм, можуть бути використані на різних етапах навчального процесу ВНЗ.

Важливим для специфіки педагогічної освіти є те, що у процесі застосування інтерактивних технологій, як правило, моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного вирішення, застосовуються рольові ігри. Це дозволяє майбутньому педагогу уявити себе у ролі вчителя, сприяє розвитку у нього педагогічного мислення, формуванню професійно важливих умінь і навичок (у т.ч. прогностичних), виробленню особистих цінностей, створенню атмосфери співробітництва, творчої взаємодії у навчанні тощо.

Лекція є однією з найбільш усталених організаційних форм вищої школи. Її значення незапеченне. Водночас, як свідчать дослідження, ефективність традиційного лекційного викладу матеріалу значно зменшилась. Як показує досвід, використання під час лекції різноманітних інтерактивних методів дозволяє активізувати пізнавальну діяльність студентів, що позитивно впливає на рівень засвоєння знань і формування специфічних умінь. Студенти на інтерактивній лекції перетворюються на суб’єктів навчальної діяльності.

У методичній літературі описані різноманітні види інтерактивних лекцій (“керована лекція”, “лекція з паузами”, “лекція за участю студентів”, “проблемна лекція”, “лекція з коментарями”, “лекція-конференція”) [2, с. 141 – 142; 3, с. 82 – 83, 84 – 87]. Пізнавальна активність студентів на таких заняттях дуже висока.

Лекція з паузами дозволяє викладачу не лише викласти великий обсяг матеріалу, але і постійно підтримувати зворотній зв’язок зі студентами, фіксувати їх утруднення, надавати допомогу і забезпечувати корекцію засвоєння. На підготовчому етапі лекції матеріал розподіляється лектором на логічно завершені блоки і до кожного з них розробляються завдання для студентів, які вони виконуватимуть у паузах між викладом. Виконання завдань можливе як індивідуальне, так і парне. Завдання, що пропонуються студентам не повинні бути великими за обсягом, водночас впродовж лекції вони повинні ускладнюватись. Важливою є постійна перевірка результатів виконання завдання і тільки потім повернення до викладу матеріалу [3, с. 86 – 87].

Так, наприклад, при вивченні теми “Шкільна історична освіта в незалежній Україні” студентам на різних етапах лекції пропонуються наступні запитання-завдання:

- конкретизуйте ланцюжок нормативно-правових актів незалежної України у галузі освіти;

- яких трьох найкардинальніших змін зазнала шкільна історична освіта у контексті положень нормативно-правових актів України 1991 – 2012 років;
- спираючись на власний досвід навчання у загальноосвітній школі, визначте, які з підходів характерні для структурування шкільної історичної освіти України;
- які завдання стоять перед “Методикою навчання історії” у контексті реалізації положень Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр.?

Наприкінці лекції студенти повинні були заповнити таблицю:

Положення, що добре зрозумів	Положення, що потребують уточнення (запитання до інших)
------------------------------	---

Лекцію з коментарями особливо доцільно використовувати на початковому етапі вивчення дисциплін предметно-методичного циклу. Це викликано тим, що у цей час студенти стикаються з новою для них сферою діяльності, закладають основу професійно-значущих знань, умінь і навичок, а, отже, потребують значної допомоги з боку викладача. Крім того, вивчення методики викладання історії вимагає від майбутніх учителів розвитку нового типу мислення – педагогічного, що також вимагає постійного супроводу їх навчальної діяльності.

Ще більш продуктивною щодо підвищення пізнавальної активності студентів у навчальному процесі є лекція з коментарями. Вона, як правило, застосовується на старших курсах, коли у студентів уже вироблене певне особисте ставлення до тих чи інших педагогічних процесів (що є результатом як їх навчальної діяльності, так і проходження ними безвідривних практик). Крім опанування нового матеріалу, лекція з коментарями орієнтована також на ініціювання особистої думки кожного студента до розглядуваних питань.

Конспект лекції у зошитах студентів ділиться на дві частини: більшу – для тез, меншу – для власних коментарів (можливий запис коментарів на окремих аркушах). Опрацювання коментарів можна здійснювати як на поточній лекції, так і під час семінарського заняття [2, с. 142]. Такий вид роботи можна застосовувати під час вивчення інтегрованих навчальних курсів, що передбачають вивчення самого шкільного предмета (історії України, всесвітньої історії, рідного краю, суспільно-політичних дисциплін тощо) та методики його викладання. Це дозволяє не тільки активізувати студентів у осмисленні навчального матеріалу, а і встановити тісні міжпредметні зв'язки з дисциплінами фахової підготовки.

Ще більш різноманітні інтерактивні технології можуть бути використані під час семінарів. Вони можуть бути як основою для побудови начального процесу (“ажурна пилка”, “взаємне навчання”, “карусель”, “навчаючи - вчуся” “рольові та ділові ігри”, “кейс-метод”), так і використовуватися на окремих етапах заняття (“займи позицію”, “Метод ПРЕС”, “коло ідей”, “листи самооцінювання”, “мікрофон”, “мозковий штурм”) [3; 4].

Значний ефект дає використання під час семінарських занять прийомів само- та взаємоперевірки знань. У такий спосіб студенти вчать формулювати запитання, давати чіткі і лаконічні відповіді та оцінювати їх.

Прикладом такої інтерактивної вправи є бліц-опитування по ланцюжку. Таку форму проведення семінару можна, наприклад, використати на темі “Тенденції розвитку шкільної історичної освіти ат методики її викладання у ХХ столітті”. На початку семінару студентам пропонується сформулювати по три запитання, що передбачають розгорнуту відповідь, по кожному пункту плану заняття (7 - 10 хвилин). А далі відбувається взаємне опитування “по-ланцюжку” студентами один одного за сформульованими ними запитаннями: перший студент ставить коротке запитання другому, другий – третьому, і так до останнього. Потім коло починається знову за наступним пунктом плану. І так доки не будуть розглянуті усі питання. Час на відповідь – кілька секунд, викладач має право зняти питання, яке не відповідає темі або недостатньо коректне. Крім того, що студенти задають запитання і відповідають на них, вони ще й оцінюють відповіді один одного (за трибальною шкалою). Кожен студент має право відмовитися від участі в бліц-опитуванні, тому, щоб процедура не зірвалася, викладач з'ясовує наперед, хто не бажає приймати участь у роботі. Викладач на такому семінарі виконує роль координатора діяльності і лише наприкінці заняття узагальнює результати і виставляє оцінки.

Традиційно під час вивчення дисциплін предметно-методичного циклу використовуються семінари з елементами моделювання уроку. Такі заняття дозволяють залучити до активної діяльності абсолютно всіх студентів. Крім того вони ще й носять певний тренінговий характер, адже під час “проведення уроку” або його фрагменту студенти мають змогу відчути себе на місці вчителя, у такий спосіб, готуючись до проходження виробничої педагогічної практики та здійснення професійних функцій.

На підготовчому етапі такого заняття вибирається група студентів, які “готують урок”.

Тема і тип уроку визначаються за домовленістю з академічною групою. Студенти-вчителі всередині групи розподіляють етапи проведення "уроку", готують засоби і дидактичні матеріали до уроку. Усі інші студенти готують власні плани-конспекти уроків за визначеною темою та виконують ролі "учнів" під час "уроку" і, водночас, оцінюють проведене заняття, заповнюючи методичну картку аналізу уроку. Власне саме заняття розподіляється на три частини: проведення "уроку" (45 хвилин); заповнення методичних карток аналізу уроку (15 хвилин); обговорення проведеного уроку (15 хвилин).

Проведення такого типу семінарів дозволяє вирішити кілька дидактичних завдань: сформулювати вміння організовувати і проводити уроки, готувати плани-конспекти, аналізувати навчальне заняття, моделювати власну педагогічну діяльність.

Висновки. Використання інтерактивних технологій навчання у ході вивчення дисциплін предметно-методичного циклу підготовки майбутнього вчителя історії створює умови для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів – майбутніх педагогів-істориків. У процесі застосування інтерактивних методик відбувається перенесення акценту з навчаючої діяльності викладача на пізнавальну діяльність студента, що сприяє розвитку його активності, творчості, ініціативності, використанню більш ефективної форми взаємодії і спілкування в системі "викладач – студент", "студент – студент". Інтерактивні технології навчання у підготовці

вчителя створюють умови для розвитку особистих здібностей, подальшої індивідуалізації навчання, а, відповідно, і формування індивідуального стилю педагогічної діяльності, та розвивають уміння студентів вчитися, що є запорукою його подальшої професійної успішності.

Досвід використання інтерактивних технологій навчання дає підстави зробити висновок про те, що за таких умов значно підвищується якість знань студентів (вони стають особисто привласненими), їхня мотивація до навчання; підвищується активна позиція майбутніх учителів історії у здобутті знань, що позитивно впливає на формування готовності до здійснення професійної діяльності.

Література

1. Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 14 серпня 2013 р. № 1176 [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua/files/normative/2013-08-15/1691/nmon_%201176_14082013.doc
2. Пехота О. М., Старєва А. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія / О. М. Пехота, А. М. Старєва. — Миколаїв : Іліон, 2006. — 272 с.
3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання /Олена Пометун. — К., 2007. — 144 с.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. /О. Пометун, Л. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. — К.: Видавництво А.С.К., 2004. — 192 с.
5. Стандарт вищої освіти. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю "Історія*" напряму підготовки "0203. Гуманітарні науки". — К.: МОН, 2004. — 260 с.

ЕРМАКОВА И. П.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ИСТОРИИ

В статье раскрываются возможности и опыт использования интерактивных технологий в преподавании курсов предметно-методической подготовки будущего учителя истории.

Ключевые слова: интерактивные технологии, подготовка будущего учителя истории, предметно-методическая подготовка.

YERMAKOVA I.

THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF HISTORY

New requirements set by the state to the training of specialists in different areas, determine the search for such technologies of education that would meet the world standards of education, providing training to future generations at a high professional level. All this compels a rethinking and restructuring of the entire contents of training, building it on the basis of humanistic, subject-subject relations and creation of conditions for stimulating the creative potential of the teachers.

With this purpose training of specialists there are widely applied in modern interactive technologies, which lead to the activation of creative potential, creativity nowadays.

The aim of the article is to disclose the capability and experience of the use of interactive technologies in teaching courses subject-methodical preparation of future teacher of history.

Interactive learning technologies are quite popular among practitioners. Their essence is that learning occurs through the interaction of all participants in the educational process. Its interactive technologies are most appropriate learner centered approach to learning. At the same time they, as a rule, do not require special material and technical equipment, and, thanks to the diversity of forms can be used at different stages of the educational process.

The article analyzes the possibilities of using interactive technologies of training during the lectures and seminars. Provide concrete examples.

Methods of a lecture with pauses and lectures with comments are disclosed to identify their opportunities in the stimulation of cognitive activity of the students.

Examples of the use of the individual interactive methods (surveys on a chain, a seminar with elements of modeling lesson) can be used during the seminar. Identified other interactive exercises that can be used during the lecture and seminar courses

Key words: interactive technologies, training of the future teachers of history, subject-methodical preparation.

Подано до редакції 16.12.13

УДК 378.147:81'243+656.6

ЧЕРНІКОВА В. О.

м. Херсон, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ МАЙБУТНІМ СУДНОВОДІЯМ

У статті висвітлено огляд сучасного стану викладання іноземної мови професійного спрямування в процесі фахової підготовки студентів немовних вищих навчальних закладів. Визначені перспективи формування та вдосконалення іншомовної професійної компетентності майбутніх судноводіїв.

Ключові слова: іншомовна професійна компетентність, професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, майбутні судноводії, комунікативний підхід, ІКТ.

Постановка проблеми. Першочерговим завданням розвитку системи вищої освіти України на сьогоднішній час виступає інтеграція вищої освіти України з європейською системою освіти. Основними напрямками культурно-освітньої і науково-технічної інтеграції детерміновано впровадження загальноєвропейських норм і стандартів освіти, науки та техніки в процес становлення єдиного освітньо-наукового простору.

Враховуючи прогресивний характер інтеграційного процесу, одним з актуальних завдань сучасної освіти є реформування національної системи вищої освіти, істотне оновлення її змісту, пошук, створення та впровадження найефективніших сучасних форм та методів навчання для забезпечення належного рівня якості вищої освіти.

На тлі інтеграційних процесів терміновим завданням морських вищих навчальних закладів є підготовка фахівців нового профілю – представників морського флоту з глибокими професійними знаннями і вміннями, здатних до постійного поповнення й оновлення знань шляхом самоосвіти, з досконалим володінням англійської мови на достатньому рівні для здійснення якісного професійного іншомовного спілкування. Іноземна мова для фахівців морської галузі виступає одним з інструментів, який дозволяє не тільки виконувати задачі професійного характеру, але й є чинником вирішення різ-

нопланових проблем під час непередбачених, екстрених або аварійних ситуацій. Здатність якісно здійснювати професійне іншомовне спілкування значною мірою сприяє підвищенню конкурентоздатності фахівців морського профілю на світовому ринку праці.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Підготовка майбутніх судноводіїв є важливою складовою сучасної системи професійної освіти, концептуальні положення якої висвітлені у законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти, Державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”), Міжнародній конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) 1978 року з урахуванням Манільських поправок 2010 року, що регламентують рівень якості освіти працівників морської галузі, узагальнюють зміст вищої освіти, відображають цілі вищої освіти та професійної підготовки, визначають місце фахівця морського флоту в структурі галузей економіки держави і вимоги до його компетентності. У розділі А-II/2 ПДНВ, що стосується англійської мови, передбачено досить високий рівень професійної мовної підготовки для судноводіїв усіх типів суден [5]. Від того, наскільки судноводій вміє ефективно спілкуватися іноземною мовою з береговими станціями, із членами мультинаціонального екіпажу, наскільки він вільно вступає в процес іншомовної професійної комунікації,